

מילואים לסוף סימן ע"ח

א. איסור בונה וסותר בסגירת ופתיחת מעגל חשמלי. ב. שינויים בשבת בשעון שבת. ג. פתיחת פקקים בבקבוקי פלסטיק הנפוצים.

בתו"ד במכתב הנדפס שם לעיל, כתבתי אודות דעתו של אדמו"ר מרן הגרש"ז זצ"ל לענין חשש בונה בסגירת מעגל חשמלי בשבת ויו"ט, היות ובכמה ספרי הלכה הביאו דעתו ז"ל למעשה כביכול ביטל דעתו לגמרי ושאלו לסמוך על כך הלכה למעשה, וכן בעוד עניני הלכה בהלכתא רבתא לשבתא, [וחלקם גרפסו קודם שנדפסו תשובות נוספות בענינים אלו מאדמו"ר זצ"ל], וראיתי לנכון להביא כאן בירור של דברים, לאחר שהבאתי הדברים לעיונם של דודי הנאונים המפורסמים מוה"ר עזריאל זליג שליט"א ומוה"ר מרדכי שליט"א ומוה"ר מאיר שמחה שליט"א אשר עברו עליהם והסכימו להדפיסם כלשונם. [ולברר הדברים במקורם צריך לזה אריכות גדולה ואין כאן מקומו, וכאן באתי לברר רק כמה שנוגע למסקנא דמילתא תבנא לדינא].

א. איסור בונה וסותר בסגירת ופתיחת מעגל חשמלי

לוחטים, אשר אין לחוש משום כך למבעיר ומכבה ורק משום איסור בונה וסותר יש לאסור, וכן נפק"מ גם בשאר המכשירים לענין יו"ט שהותר בו מבעיר [ורק משום מוליד יש לאסור] ואילו משום איסור בונה לא הותר ביו"ט לרוב הפוסקים, ונפק"מ בכ"ז במקום הדחק או לצורך חולה שאין בו סכנה, או לצורך מצוה, ולענין אמירה לנכרי, מעתה עלינו לדעת מה היתה דעתו ז"ל הלכה למעשה מעיקר הדין.

והנה בספר שמירת שבת כהלכתא כתב במהדורה החדשה בשם מרן זצ"ל (פכ"ח הלכה ל"ג), לענין שעון מעורר בשבת, דמותר להרים בשבת לצורך מצוה את הכפתור המונע ממנגנון הצלצול לצלצל, וכן מותר להוריד את הכפתור למנוע את הצלצול, ודלא כהחזו"א שאוסר זאת משום בונה וסותר, עכ"ד^ב. וגם המעיין במנחת שלמה יראה דלא כתב לשונות הנ"ל שהעתיקו בארחו"ש רק

כתוב בספר החשוב ארחות שבת (ח"ג, פתיחה לפכ"ו) וז"ל: מאז המצאת מכשירי החשמל נתחבטו רבותינו האחרונים במהות האיסור להשתמש בחשמל ולהפעיל מכשירים שאין בהם חוטים המתלהטים כאש, וכתב החזו"א (סי' נ' סק"ט) דקרוב הדבר שיש בזה מלאכת בונה מן התורה וכו', והגרש"ז אויערבאך זצ"ל כתב לחזו"א מכתב שבו ביאר שדעתו מכבר היתה שאין איסור מלאכה גמורה בהפעלת מכשירי חשמל שאין בהם חוט להט וכו', והחזו"א זצ"ל השיב על הדברים בשני מכתבים וכו', והגרש"ז אויערבאך זצ"ל הרחיב לבאר את דעתו בנידון זה (מנחת שלמה סי"א), אמנם לענין מעשה היה מורה שיש לחוש לדברי רבינו החזו"א וגם בספר מנחת שלמה שם הקדים וכתב שאין כוונתו כלל להתווכח ולהשיב על דברי החזו"א רק לעורר את המעיינים לעיין בנושא זה. ע"כ.

והיות שהדברים נוגעים הלכה למעשה, במכשירים שאין בהם חוטים

א. גם הנני לקיים בזה רצונו הטהור של דודי המנוח הג"ר ברוך זצ"ל, אשר היתה ידועה לו סוף דעת אדמו"ר זצ"ל הלכה למעשה בכל הנידונים הללו וכיוצ"ב. ובחודש ניסן תשנ"ח, לאחר שי"ל אחד מהספרים שדנו בדעת אדמו"ר זצ"ל בכל זה, והעלו שלא כהוגן, ביקשני הוא ז"ל לבוא בכתובים לסתור דבריהם, והנני למלאת בזה מעט רצונו.

ב. והנני מעיד נאמנה כי כך גם הורה לי הלכה למעשה להתיר להרים הכפתור בשעון מעורר כדי לקום

נמצא שסוף דעתו ז"ל היתה להלכה ולמעשה שחידוש הוא להחשיב דבר זה כאיסור בונה וסותר, אם כי לכתחילה יש להמנע מכך מפני דעתו של מרן החזו"א זצ"ל [וכפי שכתב בענוות רוחו בתשובה אחת ד"דברי הרב ודברי התלמיד וכו'"].

דרך כבוד, אבל להלכה נראה מדבריו דס"ל לעיקר הדין דלא כהחזו"א, וכמש"כ שם וידוע שדבריו הם חידוש גדול עד מאד וכל אלה שנשאו ונתנו בעניני חשמל לא הזכירו כלל לחשוש בזה למלאכות של בונה וסותר, ע"כ.

ב. שינויים בשבת בשעון שבת

בארחו"ש שם), ולא ידוע שהורה בזה אחרת. [ואולי לצעירים שאני, שאינם יכולים לחלק פרטי המותר והאסור בזה, אך לאנשים בוגרים ברי דעת ההוראה ברורה להיתר].

שאלה זו נחלקת לשני נידונים; להקדים זמן הכיבוי או ההדלקה, ולאחר.

א] והנה לענין איחור ההדלקה או הכיבוי [המשכת מצב קיים] במנחת שלמה (קמא סי"ג) כתב: להזיז את המחוג כדי לאחר את הכיבוי נראה לכאורה דאין בזה שום חשש איסור כלל וכלל וכו' והוא פשוט ע"כ, וכן בספר שמירת שבת כהלכתה (פי"ג הלכה כ"ה [כ"ח]) כתב בשמו דשרי.

ב] ולענין הקדמת זמן הכיבוי וההדלקה, אשר יש לדון בזה אם חשיב רק כגרמא או כמלאכה ממש, ובספר ארחות שבת (פכ"ט הע' נ"ב) לאחר שהביא דעות כמה מגדולי ההוראה שסוברים שאין להחשיב כגרמא באופן שנעשה כן באופן המכוון לזה, מסיק ומביא דכן גם היתה דעתו של מרן זצ"ל, וכן מובא גם בספר שבות יצחק על עניני גרמא.

ובספר ארחות שבת (פכ"ט סוף הע' כ"ו) נכתב: אמנם לענין מעשה שמענו שהגרשז"א זצ"ל הורה לתלמידיו בישיבה להמנע מעשיית כל שינויים בשעון שבת, ואף שינויים שהיו מותרים לדעתו מן הדין כגון איחור הכיבוי או ההדלקה, אלא אם הדבר נעשה לצורך גדול כגון לצורך חולה וכיוצ"ב. וכן להלן שם סוף (הערה כ"ט): אמנם לענין מעשה כבר הבאנו שהגרשז"א אויערבאך זצ"ל הורה לתלמידיו בישיבה שלא לעשות שינויים בשעון שבת אף באופן שהדבר מותר מן הדין, פרט למקרים של צורך גדול. ע"כ.

אמנם אף שבחידושי מצינו בזה בכמה מקומות שמסתפק ודן בזה [לאו דוקא לענין שעון שבת, עיין מאורי אש פ"ג ופ"ד ובמנחת שלמה קמא סו"ס ט' ותנינא סי' ל"א ובכמה תשובות שקיל וטרי בזה], ברם בספר שמירת שבת כהלכתה הובא בשמו להלכה ולמעשה דחשיב גרמא, וכמבואר שם (פי"ג) לענין שינוי בשעון שבת דזה חשיב גרמא עיי"ש, וכ"כ למסקנא בתשו' הנדפסות במנחת שלמה תנינא סי' כ"ז עיי"ש ובכמה תשובות. וכן היה מורה הלכה למעשה, ונפק"מ ד"במקום הפסד וצורך גדול אפשר להקל" (כלשונו בתשו' כ"ז שם).

אולם הדבר ברור ופשוט להלכה ולמעשה דשרי, וכפי שכתב בפשיטות כהוראה לרבים בספר שמירת שבת הנ"ל וכמש"כ בתשובה הנ"ל במנחת שלמה (וכפי שהביאו

לתפלה, והאריך אז לבאר תמיהותיו על מרן החזו"א זצ"ל בזה. גם העיד אחי הרה"ג רא"ל שליט"א כי חבירו בישיבת "מעלות התורה" שאל את מרן זצ"ל אם מותר לסגור את כפתור הצלצול בשעה שהוא מצלצל בבוקר, ואמר לו שמכיון שזה צורך מצוה שלא יתעוררו חבריו לחדר, שרי, ע"כ.